

Læselyst og litteraturformidling i daginstitutioner

Af: Frederikke Winther, cand.mag. i retorik og ph.d.-stipendiat v/Center for Børnelitteratur
DPU/AU

Skal børn have bøger? Og skal pædagoger være litteraturformidlere? JA! Artikel uddyber, hvorfor bøger er et underholdende og udviklende medie for børn, som bør findes i rigelige mængder og variationer i børnenes hverdag. I erkendelse af, at litteraturformidling også kan være en udfordrende opgave for de voksne, gives derefter et bud på, hvordan daginstitutioner kan få mere aktivitet og engagement i brugen af børnelitteratur som en integreret del af det pædagogiske arbejde.

Der er mange gode grunde til at læse bøger sammen med børn. Ja, nærmest lige så mange grunde, som der er børnebøger. Én velvalgt historie alene kan skabe nye tanker og sætte følelser i sving hos en hel børneflokk - eller måske blot efterlade et enkelt barn med en betydningsfuld og uforglemmelig oplevelse. Historier kan opleves på vidt forskellige måder, alt efter hvem der lytter, og hvilke erfaringer, de har med sig i mødet med historien. En god børnebog, faglitterær som skønlitterær, stiller verden frem for sin læser. Børnenes egen verden eller måske en helt anden verden, som børnene ikke ellers ville få indblik i. Et klassisk eksempel er *Palle alene i verden* af Jens Sigsgaard. Palle er en helt almindelig dreng i en helt ualmindelig situation, og sammen med Palle oplever læseren, hvordan det må føles at være alene i verden. En god bog inviterer således sine læsere til at leve sig ind i og forholde sig til fortællingen på en måde, som ikke blot underholder, men også udfordrer børnene og låner dem nye erfaringer via fortællingens hovedperson under dennes færd i fortællingen.

Der findes bøger til enhver lejlighed, om det gælder røkketænder, skilsmisser, kærester eller kunst. Og der findes utallige andre bøger, som ikke knytter sig til særlige lejligheder eller temaer, men som kan læses højt når som helst, der er brug for en stille stund, et godt grin eller et rum for eftertanke. Bredden i udvalget af dansk børnelitteratur betyder, at der findes bøger til alle aldre og på alle sproglige og forståelsesmæssige niveauer. Under højtlesning stimuleres og udfordres barnets ordforråd og evne til at kommunikere, og selv en helt simpel historie uden megen tekst kan give afsæt til sprogligt udviklende samtaler med barnet om bogens handling og billeder. Pia

Thaulovs bøger om Familien Bartoldy er helt uden tekster, men stadig fulde af historier, der kan "læses".

At læse bøger med børn kan, hvis man vil det, gøres til en opdagelses- og dannelsesrejse, hvor alt kan ske - og sker! - alt efter hvilken bog, man åbner, hvornår, og med hvilke børn. Børnelitteraturen rummer populært sagt alt mellem himmel og jord, blot man giver sig tid til at udforske den.

På den baggrund kan der vel næppe findes nogen grund til *ikke* at læse bøger sammen med børn i daginstitutioner. Og dog. For flere undersøgelser viser nemlig, at børnelitteraturen som reflekteret, pædagogisk aktivitet fylder forsvindende lidt i mange vuggestuer og børnehaver. Trods et utal af gode argumenter er det langt fra alle steder, man udnytter børnebøgernes underholdende og udviklende potentiale i den daglige praksis. Det faste udbud af børnebøger i daginstitutioner er ifølge de empiriske undersøgelser ofte begrænset til et mindre udvalg af klassikere, som pædagoger (aner)kender og har læst for børn i årtier (eksempelvis *Strudsen Rasmus* af Jørgen Clevin og Halfdan Rasmussens børnerim), og 'spin-off'-produkter fra de store medieproducenter, dvs. bøger med populære figurer fra børnefilm –og tv som Byggemand Bob og Bamse & Kylling. Biblioteksbøger lånes og læses af både børn og voksne på et spontant og tilfældigt grundlag. Der er med andre ord ikke meget faglig opmærksomhed på at få bredde og alsidighed i den børnelitteratur, der står på daginstitutionernes hylder, trods det at vi bor i et land, hvor der udkommer knapt 2000 titler på børnebogmarkedet om året.

Situationen er paradoks, men måske hænger den haltende litteraturformidling og det enorme udvalg af børnelitteratur alligevel godt sammen. Et stort bogudvalg rummer mange bøger af høj kvalitet, men også en lang række bøger af mere tvivlsom kvalitet. At der findes mange bøger på markedet, medfører, at der er mange gode, sjove, fine og lettilgængelige bøger at få (eksempelvis Mats Leténs *Finn Herman* eller *Den lille gule pige* af Ida Jessen), men måske også ligeså mange skæve, mærkelige, snørklede, triste og mystiske bøger (som Oscar Ks *Børnenes bedemand* eller Martin Glaz Serups *Sebastians Monster*). Variationen er et vilkår på godt og på ondt. At bogudvalget i mange daginstitutioner begrænser sig til bøger, der på forhånd er velkendte for både børn og voksne, kan være et udtryk for, at man vælger at følge den gyldne, konservative middelvej gennem det børnelitterære landskab. Dermed undgår man at træde forkert, men misser altså også de

mange bøger, der kan udfordre børnene gennem tekst og billeder og give ny æstetiske oplevelser og erfaringer.

Bredden i børnelitteraturen bliver således en gave for dem, som interesserer sig for børnebøger og tager sig tid til at udforske den og afprøve forskellige litteraturformer, læsemåder og formidlingsmuligheder. Men en hæmning for dem, der bare vil have 'en god bog' med hjem, der hurtigt og nemt kan formidles. 'En god bog' kan under alle omstændigheder være svær at finde, hvis ikke man ved, hvad man kan få og ikke ved, hvad man vil. Og 'en god bog' kan desuden defineres vidt forskelligt, alt efter hvem, der leder. *And, døden og tulipanen* af Wolf Erlbruch er et godt eksempel på en bog om døden, som nogle vil mene er en smuk og nænsom skildring af døden for børn, andre er af den opfattelse, at den slet ikke kan læses af børn. Og selv om det lykkes at finde en tilsyneladende god og passende bog, kan det vise sig, at ordene gør knuder, når de læses højt, eller handlingen er uklar eller tager en uventet drejning, der gør fortællingen uforståelig eller overraskende. Her kan nævnes både HC Andersens eventyr, der er en stor oplevelse, men også en udfordring at læse højt i de originale versioner, eller nogle af Kim Fupz Aakesons satiriske fortællinger, der underholder men ind imellem også overrasker eller ligefrem overrumpler sin læser med ordvalg og handlingsforløb. Med andre ord: Børnelitteraturen formidler ikke altid bare sig selv uproblematisk, blot man tager den op og lægger stemme til den. Det vil ofte kræve en engageret og velforberedt formidler, at udvælge og formidle en god bog på en måde, der gør den rigtig god.

Effektiv litteraturformidling forudsætter altså indsigt både i børnenes og i bøgernes verden, hvoraf det sidste ikke kan forventes at være en selvskrevet kompetence blandt pædagoger. Ønsker man at etablere en aktiv og frugtbar bogkultur i institutionen, bør litteraturformidling altså anerkendes som en ny, faglig udfordring, der indebærer følgende:

1. At man løbende holder sig orienteret om og forholder sig til, hvilke bøger, der er på markedet,
2. At man sørger for, at der altid er et godt og bredt udvalg af bøger til rådighed i institutionen,
3. At man hele tiden overvejer og diskuterer, hvilke bøger kunne være interessante og oplagte at inddrage med hvilket formål og sammen med hvilke børn?
4. At man lægger en plan for, hvor, hvornår og hvordan bøgerne skal formidles i praksis.

God og jævn litteraturformidling kræver en hel del opmærksomhed, ikke mindst i opstartsfasen, og det vil i mange tilfælde være en fordel at få nogle kvalificerede input og praktisk assistance udefra,

eksempelvis fra den lokale børnebibliotekar, som dels kan hjælpe med ideer og erfaringer med litteraturformidling til mindre børn, dels med at finde de bøger frem, som passer med institutionens behov, aktuelle temaer, særlige børns situationer eller interesser m.v.. I nogle kommuner er der mulighed for at oprette børnehavebiblioteker, som betyder, at institutionens bogbeholdning løbende udskiftes og børnene kan låne bøgerne med hjem. I andre områder formidler bibliotekerne gratis bogpakker til familier med førskolebørn, hvilket i mange tilfælde også involverer et samarbejde med børnehaver og vuggestuer.

Mulighederne er mange, og hvilken praktisk samarbejdsmodel, der vælges, afhænger selvfølgelig af den enkelte institutions ambitioner og mulige ressourcer. Under alle omstændigheder vil et tættere samarbejde mellem daginstitution og børnebibliotek kunne medføre en faglig opkvalificering, ikke bare af det pædagogiske personale, men også af de involverede bibliotekarer, som med tiden vil få en bedre fornemmelse for, hvilke bøger, der ville passe særligt godt til institutionens ønsker og behov. En gensidig erfaringsudveksling vil kunne styrke og intensivere samarbejdet omkring børnelitteraturen og dermed sikre, at børnene ikke behøver at nøjes med den lettere gennemsnitslitteratur, men derimod kan få maksimalt glæde af det enorme oplevelses- og erfaringspotentiale, der bare ligger og venter på at blive foldet ud i det børnelitterære univers.

Mere information om børnelitteratur, børns læsning og udvikling af sprog kan findes på:

Nationalt Videncenter for Læsning: <http://www.videnomlaesning.dk/1/10.aspxBørnesprog>

Center for Børnesprog: http://www.sdu.dk/Om_SDU/Institutter_centre/C_Boernesprog.aspx

Center for Børnelitteratur: www.cfb.dk

Styrelsen for Bibliotek og Medier: <http://www.bibliotekogmedier.dk/>

Børnelitteratursider

<http://pallesgavebod.dk/>

<http://fortaellingen.dk/>

Faglitteratur

Anne Petersen: Den tilsidesatte bog, 2007

CC Rasmussen: En anden side af børnelitteraturen, 2007

Marianne Eskebæk Larsen: Litteratur og læreplaner, en diskussion af
børnelitteraturens placering i pædagogiske læreplaner for dagtilbud, 2006
Styrelsen for Bibliotek og Medier: Børnehavebiblioteker, 2008

Skønlitteratur

Ida Jessen: Den lille gule pige, 2008
Jens Sigsgaard: Palle alene i verden, 1942
Jørgen Clevin: Strudsen Rasmus, 1945
Mats Letén: Finn Hermann, 2001
Martin Glaz Serup: Sebastians monster, 2006
Oscar K: Børnenes bedemand, 2008
Wolf Erlbruch: And, døden og tulipanen, 2007